

بررسی تولید آبمیوه پرتقالی فراسودمند بر پایه آب ماست

منا خداداد^۱، مریم سلامی^{۲*}، شهریار دبیریان^۳

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد، گروه آموزشی علوم و صنایع غذایی، دانشکده علوم و فناوری های نوین،

واحد علوم دارویی-دانشگاه آزاد اسلامی تهران، ایران

۲- استادیار، گروه علوم و مهندسی صنایع غذایی، دانشکده مهندسی و فناوری کشاورزی، پردیس کشاورزی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۳- دکتری تخصصی بهداشت مواد غذایی، مدرس دانشگاه آزاد اسلامی، دانشکده علوم دارویی

(تاریخ دریافت: ۹۷/۰۲/۲۳ تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۶/۲۶)

چکیده

آب ماست یک پروتئین طبیعی کامل بوده و شامل همه اسیدهای آمینه ضروری مورد نیاز رژیم غذایی می باشد. به همین دلیل بازایافت و استفاده مجدد از آب ماست به عنوان محصول جانبی ماست چکیده‌های ضروری می باشد. تولید محصولات فراسودمند جهت بهبود و افزایش خواص درمانی مواد غذایی امروزه امری واجب است. در این پژوهش نوشیدنی میوه ای پرتقالی فراسودمند بر پایه پودر آب ماست (۱/۵٪-۳٪/۴/۵٪) تهیه گردید. آزمون آنتی اکسیدانی پودر آب ماست به روش ABTS انجام شد. ارزیابی حسی نوشیدنی توسط ۵ ارزیاب آموزش دیده و با استفاده از آزمون هدونیک پنج نقطه ای جهت بررسی طعم و مزه، قوام، رنگ، بو، احساس دهانی و در نهایت پذیرش کلی نوشیدنی های تهیه شده انجام گرفت. نوشیدنی پرتقالی تهیه شده با ۱/۵٪ پودر آب ماست امتیاز بالاتری را توسط گروه های ارزیاب به خود اختصاص داد. پس از تهیه و بسته بندی، نوشیدنی ها به مدت یک روز، ۲۰ روز، ۴۰ روز و ۶۰ روز پس از تولید مورد آزمون های فیزیکوشیمیایی و میکروبی قرار گرفت. بررسی ها طی دوره نگهداری نشان داد که امتیاز طعم، بو، پذیرش کلی با گذشت زمان کاهش و اسیدیته و pH دارای تغییرات آماری معنی داری است. با توجه به خاصیت آنتی اکسیدانی بالای پودر آب ماست می توان این طور نتیجه گرفت که با افزایش این ترکیب به آب میوه می توان نوشیدنی با خاصیت آنتی اکسیدانی بالایی تولید نمود.

کلید واژگان: آب ماست، نوشیدنی میوه ای، آب میوه پرتقال بر پایه آب ماست

* مسئول مکاتبات: msalami@ut.ac.ir

۱- مقدمه

ماست چکیده محصول تخمیری با بافت خمیری و نیمه جامدی است که از تغلیظ شیر یا ماست با روش‌های مختلف حاصل می‌شود. ماست غلیظ شده معمولاً به دو روش سنتی و مکانیکی تهیه می‌گردد [۱]. در روش سنتی، آب ماست با فشردن ماست در کیسه‌های پارچه‌ای خارج می‌گردد، در حالی که در روش مکانیکی سانتریفوژ و اولترافیلتراسیون جهت حذف آب ماست و تغلیظ مواد جامد استفاده می‌شود. در تهیه و تولید محصولی به نام لبنه، آب ماستمایی زرد مایل به سبز است که به عنوان محصول فرعی در فرآیند تولید ماست غلیظ شده بدست می‌آید. از آنجا که ماست حاوی ترکیبات ارزشمند می‌باشد، قسمتی از این ترکیبات وارد آب ماست شده و در صورت دور ریختن بدون استفاده باقی می‌ماند [۱]. آب ماست حاوی ۸۰ تا ۹۰ درصد حجم شیر و ۵۰ درصد مواد غذایی موجود در شیر می‌باشد، که این مواد هم به لحاظ کمیت و هم به لحاظ کیفیت قابل توجه هستند. پروتئین‌های موجود در آب ماست قابل استعمال می‌باشد و کاربردهای فراوانی در صنعت غذا دارند. فیلتر کردن آب ماست با استفاده از غشا بسیار مشکل بوده چرا که بسیاری از پروتئین‌های آن با توجه به اسیدیته بالای آب ماست، نامحلول می‌باشد. علاوه بر این آب ماست حاوی مقادیر قابل توجهی عناصر معدنی شامل کلسیم، منیزیم، پتاسیم و سدیم است. آب ماست در مقایسه با آب پنیر شیرین، حاوی مقادیر کمتری لاکتوز و مقادیر بالاتری لاکتیک اسید می‌باشد [۲]. پروتئین آب ماست خاصیت‌های عملکردی زیادی دارد که در تهیه محصولات غذایی مختلف مفید است. خاصیت عملکردی پروتئین موجود در آب ماست، ویژگی‌هایی را به دنبال دارد که شامل قابلیت حل شدن و ثبات اسیدی و توانایی تشکیل امولسیون‌های باثبات، توانایی پیوند با آب، خاصیت تشکیل ژل، کف کردن، کنترل غلظت، رنگ قهوه‌ای، چسبندگی و قابلیت سیال بودن می‌باشد [۳].

فواید پروتئین‌های آب ماست را می‌توان با میزان سیستمین^۱ بالا، یک ماده غذایی با کیفیت برای مصرف انسانی ذکر نمود. پروتئین‌های آب ماست از نظر تریپتوفان، لوسین، ترئونین و لیزین نسبت به کازئین غنی‌تر می‌باشند و فقط درصد فنیل آلانین آنها کمتر است. این پروتئین‌ها دارای حداقل قابل قبولی از اسیدهای آمینه گوگرد دار می‌باشند [۳].

1. Cystein

بالاترین خطر ناشی از متابولیسم اکسیداتیو محصولات جانبی، از طریق تشکیل رادیکال‌های آزاد اتفاق می‌افتد. آسیب به ارگانسیم‌ها باعث حضور رادیکال‌های آزاد صورت گرفته و تهدیدی عمده محسوب می‌شود. مصرف مقدار کافی از آنتی‌اکسیدان‌ها به ویژه نوع طبیعی آن، استراتژی مهمی در جهت کنترل اثرات مخرب بیماری‌هاست [۴]. در فرآیند تخمیر شیر و تبدیل آن به محصول ارزشمند ماست، گونه‌های متفاوتی از کشت‌های میکروبی مورد استفاده باعث تجزیه ترکیبات اولیه شیر مانند پروتئین‌ها، کربوهیدرات‌ها و لیپیدها به فرم‌های ثانویه گوناگون مانند آمینواسیدهای آزاد، پپتیدها، اسیدهای آلی و اسیدهای چرب آزاد می‌شود و همگی به آب ماست راه پیدا می‌کند که عملکردی سودمند روی سلامتی داشته و در این میان اسید آمینه‌های آزاد و پپتیدها تاثیر ضدپرفشاری خون را دارند. لذا می‌توان انتظار داشت با افزودن پودر آب ماست ظرفیت آنتی‌اکسیدانی نوشیدنی افزایش پیدا کرده که می‌تواند ناشی از فعالیت کالچرهای پروبیوتیک میکروبی بعد از تخمیر نیز باشد که تا ۶۳/۹۹٪ باعث خنثی‌سازی DPPH رادیکال‌های آزاد می‌شود [۵].

با افزایش جمعیت در کشور تولید سالانه ماست‌های طعم‌دار و انواع ماست‌های چکیده یا غلیظ شده به میزان قابل توجهی افزایش یافته و در نتیجه مقدار زیادی آب ماست تولید می‌شود. کارخانجات بزرگ از سیستم اتوماتیک سانتریفوژ جهت آگیری از ماست و تولید ماست چکیده بهره می‌گیرند. بعضی از کارخانجات با تبدیل روزانه ۶۰ تن شیر به ماست چکیده، ۳۰-۴۰ تن آب ماست تولید می‌کنند که به طور عمده مورد استفاده قرار نگرفته و به عنوان فاضلاب دفع می‌گردد. از طرفی آب ماست دارای مواد آلی مفیدی است که در فرآیند تولید ماست، از شیر وارد آن می‌شود. به دلیل وجود این مواد در آب ماست، دارای BOD و COD بسیار بالا است که به عنوان پساب بسیار آلوده در نظر گرفته می‌شود [۶].

شواهد تولید ماست صاف شده و آگیری شده در بسیاری از کشورها مانند بالکان، مدیترانه شرقی، ترکیه و شبه قاره هند یافت شده است [۷]. در این پژوهش تاثیر سطوح مختلف پودر آب ماست (۱/۵٪، ۳٪ و ۴/۵٪) بر روی ویژگی‌های فیزیکوشیمیایی، میکروبی و ویژگی‌های حسی مورد بررسی قرار گرفت [۸]. تحقیقی را در مورد مصرف نوشیدنی‌های آب پنیر اسیدی در کاهش فشار خون در زنان و مردان جوان ارائه

فرآورده، و با تاکید بر ظرفیت آنتی‌اکسیدانی این نوشیدنی فراسودمند است. همچنین این مطالعه می‌تواند مقدمه‌ای برای استفاده عملی آب ماست به عنوان محصولی جانبی در صنایع آشامیدنی در آینده نزدیک باشد و نیز گامی در جهت اعتلای ایمنی غذایی جامعه با مصرف غذاهای فراسودمند حاصل گردد.

۲- مواد و روش ها

۲-۱- پودر آب ماست

پودر آب ماست مورد استفاده از ماست چکیده ساده از شرکت شیر پاستوریزه پگاه زنجان تامین شد. آب ماست با کمک روش اتوماتیک سانتریفیوژ از ماست جدا شده و توسط خشک‌کن پاششی خشک گردید و بلافاصله بعد از ماست مورد استفاده قرار گرفت. کنسانتره‌ها عبارت بودند از کنسانتره پرتقال از شرکت Kerry آمریکا با بریکس متوسط ۶۳ که تا زمان آزمایش در سردخانه ۲۰- نگهداری شد. اسانس پرتقالساخت شرکت Frey آلمان استفاده شد. به منظور تثبیت سیستم کلوئیدی نوشیدنی حاصل و جلوگیری از ترسیب پروتئین‌ها در اثر فرآیند حرارتی، کاراگینان معادل ۱٪ وزنی وزنی مورد استفاده قرار گرفت. شکر جهت شیرین کردن نوشیدنی و پوشاندگی طعم ترش ماست به نسبت ۸ درصد وزنی استفاده گردید.

۲-۲- اندازه گیری خصوصیات فیزیکی و

شیمیایی آب ماست

اسیدیته نمونه ماست بر حسب اسید لاکتیک به روش تیتراسیون با سود ۹ نرمال، pH توسط pH متر (مدل MIC99601 ساخت کشور تایوان)، ماده خشک به روش تبخیر در آون، خاکستر به روش سوزاندن در کوره الکتریکی، لاکتوز آب ماست به روش لین اینون، آنتی‌اکسیدان به روش ABTS، بریکس به روش اندازه‌گیری ماده جامد کل در دستگاه رفراکتومتر اندازه‌گیری گردید.

فرمولاسیون و تهیه نوشیدنی در مقیاس کوچک: به منظور تهیه نوشیدنی، از طریق فرمول‌هایی شامل ۸٪ شکر سفید، ۱۸٪ کنسانتره با بریکس ۶۳ (Kerry ساخت کشور آمریکا)، ۱٪ کاراگینان (Robertet ساخت کشور فرانسه)، اسانس پرتقال (Frey ساخت کشور آلمان) ۰/۰۲۳٪، اسید سیتریک ۰/۰۴٪،

کردند. نتایج آن‌ها حاکی از این بود که مصرف روزانه ۲۸ گرم نوشیدنی حاوی آب پنیر اسیدی در طی شش هفته در افراد با فشار خون سیستولیک، فشار خون دیاستولیک و فشار متوسط شریانی بالا، موجب کاهش معنادار فشارخون آن‌ها شده است [۹].

ترکیب پروتئین آب پنیر و پکتین محلول را برای نوشیدنی‌ها مورد بررسی قرار دادند. در این پژوهش با توجه به پایداری حرارتی کم نوشیدنی‌ها به‌عنوان عامل محدودکننده، افزودن این ترکیبات به منظور رفع عامل نقص بررسی شد. نوشیدنی با pH=۵ با استفاده از آب پنیر ایزوله (WPI=۱-۶w/w) و متوکسی پکتین بالا (w/w=۰/۱۲۵-۰/۷۵ HMP) فرموله شد. ویژگی‌های هیدرودینامیکی، توزیع ذرات و ویسکوزیته قبل و بعد از حرارت دهی محصول مورد آزمایش قرار گرفت. نتایج حاکی از آن بود که میانگین اندازه ذرات ترکیبات محلول برای نوشیدنی که تحت فرآیند حرارتی قرار گرفته، بیشتر بوده و حرارت دهی ترکیبات محلول موجب کاهش معنادار ویسکوزیته شد. در این میان پراکندگی ترکیبات محلول، در اثر کاهش ویسکوزیته ظاهری باعث سازگار شدن کاهش ویسکوزیته ذاتی و اندازه ذرات کوچکتر در محیط شد [۱۰]. کاربرد آب پنیر اسیدی در تولید نوشیدنی ارگانیک را مورد پژوهش قرار داد. هدف این مطالعه مقایسه تغییرات کیفی نوشیدنی حاوی آب پرتقال (نمونه شاهد) و نوشیدنی آب پرتقال فرموله شده با آب پنیر اسیدی در طی ۱۲ ماه نگهداری بود. نوشیدنی حاوی ۱۲٪ عصاره پرتقال که نصف آن کنسانتره پرتقال بود با شکر بعنوان نمونه کنترل و همین مقدار با شکر و آب پنیر اسیدی به میزان ۵۰٪ تهیه گردید. نتایج نشان داد که نوشیدنی حاوی آب پنیر دارای محتوای بالاتری خاکستر، پکتین، گلوکز، لاکتوز و ویتامین نسبت به نمونه شاهد داشت. اما ساکارز، فروکتوز و ویتامین C کمتر و همچنین فعالیت آنتی‌اکسیدانی (DPPH) کمتر نسبت به نمونه کنترل داشت. هیچ تفاوت آماری معنی‌داری بین دو نمونه برای محتوای آنتی‌اکسیدانی و فعالیت در برابر رادیکال‌های آزاد نشان داده نشد. نوع نوشیدنی اثر معنی‌داری روی پارامتر رنگ داشت اما تفاوت معنی‌داری بین مقبولیت و ویژگی حسی و رنگ نمونه یافت نشد.

هدف از این پژوهش، بررسی تاثیر افزودن پودر آب ماست به نوشیدنی پرتقالی بر شاخص‌های فیزیکوشیمیایی و میکروبی

مورد بررسی قرار گرفت. سپس داده های کیفی (غیرپارامتریک) به داده های کمی (پارامتریک) تبدیل گردید و به عبارت بسیار بد تاخیلی خوب به ترتیب امتیاز ۱ تا ۵ داده شد و نتایج حاصل توسط نرم افزار SPSS نسخه ۲۰ آنالیز گردید.

۲-۵- آنالیز میکروبی محصول

به منظور تأیید کیفیت میکروبی نمونه ها، آزمون میکروبی شامل کپک و مخمر از محیط کشت YGC، باکتری های مقاوم به اسیداز محیط کشت OSA و باکتری های اسید لاکتیک از محیط کشت MRS مورد استفاده قرار گرفت که همگی ساخت شرکت مرک بودند.

۲-۶- بررسی تغییرات انجام گرفته در محصول

در طول دوره نگهداری

در این مرحله به منظور بررسی تغییرات صورت گرفته بر روی نوشیدنی تولید شده در طی نگهداری در بازه زمانی ۱ روز پس از تولید، ۲۰، ۴۰ و ۶۰ روز پس از تولید در دمای ۴ درجه سانتی گراد در یخچال نگهداری گردید.

۳- نتایج و بحث

نتایج مرحله اول (جدول ۱) نشان داد که با توجه با pH پایین آب ماست، احتمال رسوب پروتئین های آب ماست در نتیجه فرآیند حرارتی وجود داشته و استفاده از یک تثبیت کننده به منظور تثبیت سیستم کلوئیدی نوشیدنی حاصل و جلوگیری از رسوب پروتئین ها در محیط اسیدی و در اثر فرآیند حرارتی ضروری به نظر می رسد. به همین دلیل است که از کاراگینان در فرمولاسیون تهیه نوشیدنی میوه ای بر پایه آب ماست تهیه گردید.

Table 1 Chemical analysis results of yogurt whey

Parameter	Content (%)
Protein	8/6
pH	97/3
Fat	7/3
Lactose	2/45
Antioxidant	68

یافته های دیگر پژوهشگران نیز با نتایج بدست آمده هم سو بودند [۱۱]. در بررسی خصوصیات آب پنیر به عنوان یک

استفاده از پودر آب ماست با سه سطح کم، متوسط و زیاد (۱/۵) /-۳/۵ و /-۴/۵) و همچنین آب، سه نوع نوشیدنی پرتقالی حاوی آب ماست و یک نوشیدنی پرتقالی فاقد پودر آب ماست به عنوان نمونه شاهد تهیه گردید.

ابتدا شکر و کاراگینان به طور کامل با هم مخلوط گردید. پس از افزودن آب و پودر آب ماست به مخلوط شکر و کاراگینان با همزن مکانیکی مدل Eurostar Digital ساخت شرکت IKA آلمان با سرعت ۴۵۰ (r/m) مخلوط گردید. در مرحله آخر کنسانتره و اسانس افزوده شده و پس از مخلوط کردن کامل توسط همزن مکانیکی در دمای ۸۵ درجه سانتی گراد به مدت ۵ دقیقه پاستوریزه گردید و پس از سرد شدن در دمای ۴ درجه سانتی گراد در یخچال نگهداری شد.

۲-۳- ارزیابی فعالیت آنتی اکسیدانی به روش

ABTS

فعالیت آنتی اکسیدانی نوشیدنی پرتقالی بر پایه آب ماست از طریق ظرفیت آنتی اکسیدانی معادل ترولوکس (Trolox) برطبق متد ارائه شده توسط سلامی (۲۰۰۹) و ری (۱۹۹۹) اندازه گیری شد. آماده سازی رادیکال ABTS: ۷ میلی مول محلول ABTS با ۲/۴۵ میلی مول پتاسیم پرسولفات (نسبت مولار ۱: ۰/۵) به مدت ۱۶-۱۲ ساعت در محیط تاریک اکسید شد. در مرحله بعد محلول ABTS در ۵ میلی مول بافر فسفات رقیق شد و در pH=۷/۴ جذب آن در طول موج ۷۳۴ نانومتر 0.7 ± 0.2 قرانت گردید. ۱۰ میکرومول از نمونه به ۱ میلی لیتر از معرف اضافه شد و در دمای ۲۵ درجه سانتی گراد آنکوبه گردید. رادیکال ABTS با کاهش جذب در ۷۳۴ نانومتر با استفاده از اسپکتوفتومتر رصد شد. آنالوگ ویتامین E محلول در آب به عنوان استاندارد مورد استفاده قرار گرفت.

۲-۴- آزمون حسی

نوشیدنی های تهیه شده به مدت ۲۴ ساعت در یخچال (دمای ۴ درجه سانتی گراد) نگهداری شدند. پس از طی این مرحله جهت آزمون ارزیابی حسی ۵ نفر ارزیاب آموزش دیده از شرکت پگاه تهران که بیشترین دقت در ارزیابی و تشخیص نمونه را داشتند انتخاب گردیدند. ۵۰ میلی لیتر از نوشیدنی با دمای ۴ درجه سانتی گراد در اختیار ارزیاب ها قرار گرفت. آزمون حسی مطابق روش هدونیک پنج نقطه ای (از خیلی خوب تا خیلی بد) و صفات طعم و مزه، بافت، رنگ، عطر و بو، پس طعم و پذیرش کلی نوشیدنی توسط ارزیاب ها

نوشیدنی ها حتی در حرارت های بالاتر از ۹۰ درجه سانتی گراد مقاوم بودند. همچنین جهت جلوگیری از رسوب پروتئین ها در نوشیدنی میوه ای آب پنیر، کربوکسی متیل سلولز، ژلاتین و کاراگینان را مورد استفاده قرار دادند [۱۲]. در جدول زیر ویژگی های فیزیکی و شیمیایی نوشیدنی پرتقالی بر پایه آب ماست در ۱ روز پس از تولید، ۲۰، ۴۰ و ۶۰ روز پس از تولید آورده شده است.

Table 2 Chemical analysis of samples of orange juice based on yogurt powder

	Sample	Brix	Acidity	pH	Total solid	Ash
Day 1	1	8.18±0.2 ^c	75.1±	31.3±0.005 ^b	36.19±0.31 ^b	74.0±0.06 ^b
	2	63.17±0.2 ^b	74.1±0.1 ^b	31.3±0.005 ^b	84.19±0.67 ^c	77.0±0.007 ^c
	3	23.20±0.2 ^d	89.1±0.01 ^c	40.3±0.005 ^c	02.21±0.22 ^d	97.0±0.03 ^d
	Control	5.16±0.2 ^a	66.1±0.01 ^a	25.3±0.005 ^a	51.17±0.05 ^a	01.1±0.02 ^a
Day 20	1	36.17±0.28 ^c	75.1±0 ^b	30.3±0.005 ^b		
	2	06.17±0.4 ^b	74.1±0.02 ^b	37.3±0.01 ^b		
	3	36.17±0.05 ^c	81.1±0.04 ^c	41.3±0.01 ^c		
	Control	4.15±0.1 ^a	69.1±0.007 ^a	23.3±0.005 ^a		
Day 40	1	8.13±0.17 ^c	74.1±0.04 ^b	30.3±0.007 ^b		
	2	13.16±0.28 ^c	73.1±0.01 ^b	37.3±0 ^b		
	3	23.17±0.05 ^c	85.1±0.02 ^c	42.3±0.007 ^c		
	Control	86.12±0.2 ^a	62.1±0.02 ^z	21.3±0.01 ^a		
Day 60	1	20.14±0.72 ^c	70.1±0.14 ^b	28.3±0.005 ^b		
	2	10.16±0.26 ^c	68.1±0.07 ^b	35.3±0.01 ^b		
	3	40.15±0.85 ^c	62.1±0.07 ^c	42.3±0.01 ^c		
	Control	46.13±0.05 ^a	59.1±0.02 ^a	18.3±0 ^a		

بودن میزان خاکستر در نمونه دارای سطوح بیشتر پودر آب ماست (۴.۵٪) نسبت به نمونه شاهد و حتی نمونه های حاوی سطوح کمتر پودر آب ماست به علت وجود مقادیر بالاتر املاح معدنی در آن است. تمام نوشیدنی های حاوی آب پنیر اسیدی نسبت به نوشیدنی های ورزشی تجاری دارای الکترولیت های (P, Mg, Na, Zn, K) بالاتری بودند [۱۱]. در مقایسه بین آب پنیر اسیدی و آب پنیر شیرین اظهار داشتند میزان خاکستر آب پنیر اسیدی حدود ۴۰٪ بالاتر از آب پنیر شیرین است. همچنین بیان کردند که محتوی بالای خاکستر و لاکتیک اسید موجود در آب پنیر اسیدی باعث محدود شدن استفاده از آن در صنعت گردیده است، لذا راهکار استفاده از غشای NF را ارائه کردند [۱۴].

در پژوهشی که بر مبنای مقایسه بین آب پرتقال تجاری و آب پرتقالی غنی شده با آب پنیر بود اظهار داشتند که تفاوت معنی داری در محتوی ماده خشک آب پرتقال بر پایه آب پنیر اسیدی وجود دارد و علت آن حضور ترکیبات پروتئینی می باشد که در پراکنندگی و دسپرسیون کلئوئید ها نقش دارد و همین موضوع علت بالاتر بودن مقدار ماده خشک در نمونه ۳

محصول فرعی حاصل از تولید پنیر، حساسیت آب پنیر در برابر گرما به عنوان یک خصوصیت اساسی پروتئین های آب پنیر در صنعت فرآیند آب پنیر و تهیه نوشابه از آب پنیر را مورد بررسی قرار دادند. در این بررسی آن ها اثر پکتین روی پایداری محصول را مورد بررسی قرار دادند. نوشیدنی تهیه شده بدون پکتین در اثر فرآیند حرارتی ۶۰ درجه سانتی گراد به مدت ۱۰ دقیقه دو فاز شد. پس از افزودن پکتین، همه

اسیدیته بالاتر نمونه های ۲ و ۳ نسبت به نمونه ۱ به دلیل استفاده از سطوح بالاتر پودر آب ماست در فرمولاسیون می باشد. لاکتیک اسید موجود در آب ماست موجب کاهش pH و متعاقباً افزایش اسیدیته می شود. با افزایش مقدار پروتئین محلول در نوشیدنی ها اسیدیته افزایش می یابد [۱۳]. آمینو اسیدها ساختار شیمیایی ویژه ای دارند به این معنی که گروه های دارای بار مثبت نظیر لیزین، هیستیدین و آرژنین و گروه های دارای بار منفی اسید لاکتیک موجود در پودر آب ماست به تغییر اسیدیته کمک می کنند.

در طول مدت زمان نگهداری از اولین روز پس از تولید تا شصت روز پس از آن، تغییرات اسیدیته و pH معنی دار بوده و آنالیز اسیدیته و pH روز نخست به عنوان مبنای عمل قرار گرفته است.

مقایسه ترکیب شیمیایی نوشیدنی تولید شده در ارتباط با خاکستر با نمونه شاهد نشان داد که میزان خاکستر که بیانگر املاح معدنی موجود در این نوشیدنی میوه ای فرموله شده است، در نمونه ۳ (۴/۵٪) بالاتر است. آب ماست حاوی املاح معدنی شامل فسفر، سدیم، کلسیم، منیزیم بوده و لذا بالاتر

کالچر میکروبی با از بین بردن فعالیت رادیکال و جلوگیری از پرواکسیداسیون لیپیدها که در اغلب موارد به هنگام تخمیر چندین برابر می شود ایفای نقش می کند. در فرآیند تخمیر ترکیبات با وزن مولکولی ۲۰-۴ دالتون بوجود می آید که فعالیت آنتی اکسیدانی بالایی دارد. کالچر میکروبی دارای فعالیت پروتئولیتیکی بالایی بوده لذا فعالیت تخریب رادیکال های آزاد بیشتر وابسته به آنزیم های پروتئولیتیک خاص گونه های باکتریایی در مقایسه با حالت پروتئولیتیکی بالا در دوره تخمیر می باشد [۵].

همچنین تجزیه پکتیکی کازئین باعث ایجاد پپتیدهای کوچک می شود که تخریب رادیکال های آزاد را به همراه دارد. مهار پرواکسیدانی لیپیدها با ترکیب آمینواسیدها و جرم مولکولی در فراکسیون فعال آن کاملا مرتبط می باشد. وجود هیستیدین و آمینواسیدهای هیدروفوبیک مانند والین، لوسین و تریپتوفان ایجاد کننده فعالیت آنتی اکسیدانی بالایی می باشد. همچنین کاپاکازئین مشتق شده از پپتیدها فعالیت تخریب کنندگی رادیکال های DPPH را دارا می باشد [۴].

را توجیه می کند. چراکه دارای سطوح بالاتری از پودر آب ماست و در نتیجه ترکیبات پروتئینی بیشتر در نوشیدنی میوه ای می باشد [۱۵].

مقدار ماده جامد کل (TSS) در نوشیدنی آب آناناس بر پایه آب پنیر اسیدی زمانی که از سطوح بالاتر آب پنیر در فرمول استفاده شده بود، نسبت به سطوح پایین تر آب پنیر اسیدی، بالاتر بوده که علت آن را انحلال بخش غیر قابل حل شدن آب آناناس در حضور مقادیر بالاتر اسیدلاکتیک (با توجه به سطح بالاتر آب پنیر اسیدی) ذکر کرده اند و همین موضوع مقدار بریکس بالاتر نمونه ۳ را توضیح می دهد [۱۶].

با توجه به خاصیت آنتی اکسیدانی بالای پودر آب ماست با اضافه کردن این ماده به نوشیدنی تولید شده می توان یک نوشیدنی فراسودمند که خاصیت آنتی اکسیدانی بالایی دارد تولید نمود.

پتانسیل اکسیداتیو آب ماست در چندین پژوهش به ثبت رسیده است. آب ماست باعث دارا بودن کالچرهای میکروبی قادر به مهار فعالیت اکسیداتیو از طرق مختلف می باشد. به عنوان مثال

Table 2 The percentage of different levels of yogurt powder on the sensory properties of the beverage

Yogurt whey powder (%)	acceptability	Mouth feel	Odor	Color	Texture	Taste
1.5%	4.7±0.48 ^b	4.3±0.7 ^b	4.6±0.51 ^b	4.7±0.42 ^b	4.6±0.51 ^b	4.5±0.52 ^b
3%	3.3±1.05 ^d	4.5±0.97 ^b	4±0.81 ^b	4.4±0.51 ^b	4.7±0.48 ^b	3.9±0.73 ^b
4.5%	2.2±0.91 ^c	3.3±0.87	2.9±0.73 ^b	4.3±0.48 ^b	4.7±0.48 ^a	2.3±0.82 ^c

mean±SD

The numbers with common letters do not differ statistically significantly (Duncan test at the level of $p < 0.05$)

نتایج آزمون های میکروبی نشان دهنده عدم وجود کلنی در کشت کپک و مخمر، باکتری های مقاوم به اسید و باکتری های اسیدلاکتیک در نمونه های نگهداری شده در یک، بیست، چهل و شصت روز پس از تولید می باشد و تغییرات معنی داری نداشته است.

۴- نتیجه گیری

از ۴ نوع نوشیدنی تولید شده بر پایه پودر آب ماست، فرمولاسیون شماره یک حاوی ۱/۱۵٪ پودر آب ماست انتخاب گردید. علت کسب امتیاز بیشتر در نوشیدنی میوه ای شماره ۱ (۱/۱۵٪) را می توان به نزدیک تر بودن ویژگی های این نوشیدنی به نوشیدنی های میوه ای بازار اشاره

علت کسب امتیاز بیشتر در نوشیدنی میوه ای شماره ۱ (۱/۱۵٪) پودر آب ماست را می توان به نزدیک تر بودن ویژگی های این نوشیدنی به نوشیدنی های میوه ای رایج در بازار اشاره کرد. برای مایعات، قوامیژگی بافتی است که روی پذیرش مشتری تاثیرگذار است. در نمونه شماره ۱ تشدید طعم و مزه بالا رفته است لیکن در نمونه های حاوی سطوح بالاتر پودر آب ماست (نمونه ۳) با وجود بالا بودن ترکیبات آنتی اکسیدانی در آن، احساس طعم ترش و سوزش در گلو وجود دارد و بنابراین از نظر ارزیاب ها نمونه ۳ مورد تأیید نبوده است. محبی و همکاران ۱۳۸۳ اعلام کردند که افت نسبی طعم و مزه و بو و در نهایت میزان پذیرش کلی در طی مدت زمان نگهداری، احتمالا ناشی از وجود آمدن ترکیبات آروماتیک توسط فلور میکروبی غالب نوشیدنی نیز می باشد.

- [7] Tamime, A.Y., and Robinson, R.K. 2000. *Yoghurt Science and Technology*, Woodhead Publishing Limited.
- [8] Susan, M., Terry, D., Powers, J., Diaz, M. 2010. Whey beverages decrease blood pressure in prehypertensive and hypertensive young men and women. *International dairy journal* 20:753-760.
- [9] Tyb, W., Foegeding, A., S. 2015. Whey protein-pectin soluble complexes for beverage applications. 63:130-138.
- [10] Sady, M., Grega, T., Bernas, T. 2012. Application of Acid Whey in Orange Drink Production. *Food Technol. Biotechnol.* 51: (2) 266-277.
- [11] Janine, B., Maryanne, D., and Allen, F.E. 2005. Design of a Beverage from Whey Permeate. *Journal of Food Science* 70(4), 277-285.
- [12] Mohebi, M. and Najafi, M. (2004). Optimization of the production, shelf life and quality conditions of the whey fruit beverage, 18, 2:1-10.
- [13] Juliana de Cássia, G., Adriana Corrêa, M., Mariza de Paiva, M. 2017. Beverages formulated with whey protein and added lutein. *Food technology* 47(3):703-715.
- [14] Bogdan, D., Wadysaw, Ch. 2006. Characteristics of acid whey powder partially demineralized by nanofiltration. *Pol. J. Food Nutr. Sci.* 15(56)87-90.
- [15] Mark, S., Grazyna, J., Tadeusz, G. 2013. Application of Acid Whey in Orange Drink Production. *Food Technol. Biotechnol.* 51 (2) 266-277.
- [16] Baljeet, S., Ritika, B. 2013. Studies on development and storage of whey-based pineapple (*Ananas comosus*) and bottle gourd (*Lagenaria siceraria*) mixed herbal beverage. *International Food Research Journal* 20(2): 607-612.

کرد. برای مایعات قوام، ویژگی بافتی است که روی پذیرش مشتری تاثیر گذار است. در نمونه شماره ۱ تشدید طعم و مزه بالا رفته است لیکن در نمونه های حاوی سطوح بالاتر پودر آب ماست (نمونه ۳) با وجود بالا بودن ترکیبات آنتی اکسیدانی در آن، احساس طعم ترش و سوزش در گلو وجود دارد و بنابراین از نظر ارزیابی ها نمونه ۳ مورد تایید نبوده است.

۵- منابع

- [1] Abd El-Salam, M. H., Hippen, A. R., El-Shafie, K., Assem, F. M., Abbas, H., Abd El-Aziz, M., Sharaf, O., & El-Aassar, M. (2011). Preparation and properties of probiotic concentrated yoghurt (labneh) fortified with conjugated linoleic acid. *International Journal of Food Science & Technology* 46(10), 2103-2110.
- [2] Daniela, M. Joice de Fátima, L. Ana Vlória, B. (2014). Labneh with probiotic properties produced from kefir: development and sensory evaluation. *Food Science and Technology*. 34(4): 694-700.
- [3] Abu-Jdayil, B., and Mohameed, H. 2007. Experimental and modelling studies of the flow properties of concentrated yoghurt as affected by the storage time, *Journal of Food Engineering*. 52, 359-365.
- [4] Suetsuna, K., Ukeda, H. and Ochi, H. (2000) Isolation and characterization of free radical scavenging activities peptides derived from casein. *J Nutr Biochem* 11, 128-131.
- [5] Wang, Y. C., Yu, R. C. and Chou, C. C. (2006) Anti oxidative activities of soy milk fermented with lactic acid bacteria and bifidobacteria. *Food Microbiol* 23, 128-135.
- [6] Maiorella, B.L., and Castillo, F.J. 1984. Ethanol, Biomass and Enzyme production for whey waste abatement, process biochemistry, 157-161.

Production of Functional Orange Juice Based on Yogurt Whey Powder

Khodadad, M.¹, Salami, M.^{2*}, Dabirian, Sh.³

1. Graduated Student, Department of Food Science and Technology, Faculty of Science & Technology, Pharmaceutical Sciences Branch - Islamic Azad University of Tehran, Iran
2. Assistant Professor, Department of Food Science and Engineering, University College of Agriculture & Natural Resources, University of Tehran, Iran.
3. Ph.D. Food Hygiene Specialist, Professor of Islamic Azad University, Tehran Pharmaceutical Sciences Branch

(Received: 2018/09/17 Accepted: 2018/05/13)

Yogurt whey powder, a byproduct of yogurt industry, is a natural source of protein that contains all the essential amino acids needed for a healthy diet. In this study, functional orange fruit juice was prepared using Yogurt whey powder (1/5% -3% and 4/5%). The Antioxidant activity of Yogurt whey powder was measured using the ABTS method. The sensory evaluation of the beverage was done by 5 trained panelist using a five-point hedonic test. The assessment of taste, texture, color, smell, mouth feel and, finally, the overall acceptance of the prepared drinks were carried out. Orange juice that was prepared with 1/5% yogurt powder gained the highest score. The juices were analyzed on days 0, 20, 40 and 60 for Physicochemical and microbial tests. The results showed that the taste, smell, and overall acceptance declined with time, and acidity and pH did not change significantly. From the result of this study it can be concluded that using yogurt whey powder with high antioxidant activity and acceptable functional orange juice can be produced.

Key words: Yogurt, Fruit juice, Orange juice based on yogurt whey

---

* Corresponding Author E-Mail Address: msalami@ut.ac.ir